

Pár slov o vzniku edície

Edícia Osobnosti slovenskej matematiky vznikla v roku 2018 z túžby zachytiť a uchovať živé svedectvá o tých, ktorí svojím dielom, myslením a osobnosťou formovali slovenskú matematiku. Našou ambíciou je predstaviť žijúce výnimočné osobnosti, ktoré nielen tvorili, ale aj učili, inšpirovali, spájali a odovzdávali svoj život vede, a to ticho, poctivo, s pokorou a vášnivou oddanosťou pravde.

Chceme, aby sa ich príbehy nestali len spomienkou v archívoch, ale živým odkazom – svedectvom o kráse a sile matematického myslenia, o odvahe tvoriť nové cesty a o ľudskosti, ktorá stojí za každou rovnicou, dôkazom či teóriou. Ich životy sú dôkazom, že matematika nie je len exaktná veda, ale aj fenomén, ktorý utvára spôsob, akým človek rozmýšľa, chápe svet a hľadá v ňom poriadok.

Začiatky novodobej slovenskej matematiky siahajú do 30. rokov 20. storočia, keď sa na Slovensku formovalo vysoké školstvo. Kľúčovou postavou tohto obdobia bol akademik Jur Hronec, vizionár, organizátor a vedec svetového formátu. V roku 1937 založil prvú technickú školu na Slovensku (dnešná STU v Bratislave a TU v Košiciach), v roku 1940 Vysokú školu obchodnú (dnešná Ekonomická univerzita) a podieľal sa aj na vzniku Prírodovedeckej fakulty Slovenskej univerzity, Vysokej školy poľnohospodárskej a lesníckej či Pedagogickej fakulty UK. Jeho meno sa spája so začiatkom éry, v ktorej sa slovenská matematika začala profesionalizovať, otvárať svetu a nachádzať svoj vlastný hlas.

Na jeho dielo nadviazali ďalší veľikáni: prof. Štefan Schwarz, prof. Milan Kolibiar, prof. Tibor Neubrunn, prof. Tibor Šalát a mnohí ďalší, ktorí položili pevné základy našej modernej matematiky. Vychovali celú generáciu osobností – Beloslava Riečana, Pavla Brunovského, Igora Kluvánka – vedcov, ktorých mená presiahli hranice Slovenska.

Treba však pripomenúť, že rozvoj slovenskej matematiky v 20. – 60. rokoch 20. storočia sa neodohrával izolovane. Významnú úlohu zohrali aj českí matematici, ktorí na Slovensko priniesli odborné skúsenosti, moderné pedagogické postupy aj vedecké kontakty. Viacerí pôsobili na vysokých školách v Bratislave, Košiciach, či Nitre v časoch, keď na Slovensku ešte len vznikali odborné katedry a chýbali domáci pedagógovia. Ich prítomnosť pomohla preklenúť kritické obdobia budovania vysokého školstva a vytvoriť základy systematického matematického vzdelávania. K výrazným postavám tohto česko-slovenského vedeckého priestoru patril napríklad český algebraik prof. Otakar Borůvka (1899 – 1995) ako aj jeho doktorand František Neuman, ktorých dielo v oblasti teórie zväzov významne inšpirovalo slovenských matematikov a vytváralo prirodzené mosty medzi oboma akademickými

prostrediami. Popri algebraických smeroch zohrali dôležitú úlohu aj českí matematici pôsobiaci v oblasti pravdepodobnosti, matematickej štatistiky a aplikovanej matematiky, medzi nimi Václav Srb a František Sypták, ktorí sa podieľali na rozvoji výučby týchto disciplín a na prenose moderných metodologických prístupov do slovenského akademického prostredia.

Významný bol aj širší kontext spolupráce – českí profesori sa podieľali na výučbe, habilitáciách, zakladaní katedier i formovaní prvých výskumných škôl. Slovenská matematika tak od svojich začiatkov vyrastala v úzkom spojení s českým akademickým prostredím, čo jej umožnilo rýchlejšie sa etablovať v stredoeurópskom priestore a nadviazať medzinárodné vedecké kontakty.

Práve prof. Belo Riečan stál aj pri zrode myšlienky písať o slovenských matematikoch. Jeho zásluhou vznikli diela *Starý pán. Kniha o Jurovi Hroncovi a jeho dobe*, *Tibor Neubrunn (1929 – 1990)*, *Matematika v b mol* či *Štefan Schwarz – matematik a pedagóg*, ktoré odštartovali publikácie o živote a diele slovenských matematikov svetového formátu. A práve tieto publikácie sa stali prvými míľnikmi pamäti našej vedeckej komunity.

Na túto tradíciu nadväzuje aj naša edícia. Rozhodli sme sa dať hlas tým, ktorí ešte môžu hovoriť, živým osobnostiam slovenskej matematiky, ktoré zanechali hlbokú brázdú v akademickom, vedeckom i pedagogickom priestore. Ich rozprávanie je autentické, neuhladené, a preto cenné. Hovoria o detstve, o školách, o učiteľoch, o prvých objavoch, o pochybnostiach aj o radosť z poznania. Cez ich slová sa odkrýva nielen história vedy, ale aj dejiny myslenia, odvahy a ľudskej vytrvalosti.

Cieľom tejto edície je uchovať autentický odkaz a životnú filozofiu slovenských matematikov, priblížiť ich myslenie a inšpirovať ďalšie generácie. Chceme ukázať, že matematika nie je len školský predmet, ale že aj s matematikou sa oplatí a dá nádherne žiť, aj s ňou sa dá a oplatí pracovať a byť úspešný.

Každá z publikácií je samostatným príbehom jedného z velikánov slovenskej matematiky. Začína spracovaním jeho doterajšieho odborného, vedeckého životopisu. Pokračuje vyrozprávaním životného príbehu s významnými životnými medzíkmi jeho vlastnými slovami. Tretia časť publikácie obsahuje otázky a odpovede, ktoré dopĺňajú významné udalosti v živote danej osobnosti. V ďalšej časti sú položené všetkým osobnostiam otázky týkajúce sa postavenia matematiky, jej vyučovania a systému vzdelávania. Takto dôjde k odovzdaniu ich životných skúseností a náhľadov na zlepšenie vyučovania matematiky, rôznych prístupov a pedagogických modelov. V závere publikácie je prehľad ich doterajšej publikačnej činnosti, ktorá sumarizuje ich celoživotnú prácu.

Edícia Osobnosti slovenskej matematiky je zároveň pokusom vytvoriť pamäťovú mapu slovenskej vedy. Nie ako suchý register, ale ako mozaiku ľudských príbehov – o odvahe, pokore, tvorivosti, zvedavosti a láske k poznaniu.

Lebo matematika, tak ako život, je cesta. A tí, ktorí po nej kráčali, zanechali stopy, ktoré stoja za to nasledovať.

Touto cestou chcem vysloviť úprimnú vďaku Tomášovi Lengyelfalusymu, bez ktorého zanietenia, vízie a konkrétnej podpory by táto edícia nikdy nevznikla.

Moja veľká vďaka patrí všetkým spolupracovníkom, ktorí stáli pri zrode a rozvoji tejto edície. Na prvom projekte, riešenom v rokoch 2018 – 2021, aj na druhom projekte z rokov 2022 – 2024, konkrétne Jozefovi Fulierovi, Kataríne Žilkovej a Márii Jurečkovej, ktorým patrí moja úprimná vďaka za odbornosť, vytrvalosť a oddanosť spoločnej myšlienke. Osobitne ďakujem Jánovi Gunčagovi a Jozefovi Dobošovi, ktorí svojou odbornosťou, priateľstvom a nezištnou pomocou významne prispeli k rozvoju projektu i celej edície. Zvlášť si vážim tých, ktorí vytrvali a pokračujú v spolupráci aj naďalej Tomáša Lengyelfalusyho a Luciu Csachovú. Moja vďaka patrí aj tým, ktorí sa zapojili do tretieho pokračovania edície: Márii Kudelčíkovej, Lile Koreňovej, Štefanovi Tkačikovi ml., Dušane Babicovej a ďalším spolupracovníkom, ktorých síce neuvádzam menovite, no bez ich práce, podpory a entuziazmu by toto dielo nemohlo vzniknúť.

Osobitnú a úprimnú vďaku chcem venovať Milanovi Pudišovi, bez ktorého pomoci vo finálnej fáze vydávania, nielen tejto publikácie, by som sa nezaobišiel.

Zároveň vyslovujem poďakovanie agentúre KEGA, ktorej finančná podpora umožnila vydať všetky publikácie tejto edície a naplňať tak jej zmysel – uchovávať dedičstvo slovenských matematikov pre ďalšie generácie.

V Ružomberku, november 2025

Štefan Tkačik